

BELGIJSKO ISKUSTVO SAKRALNE ARHITEKTURE

Jean Cosse
Belgijska kraljevska akademija

UDK 264.031(726)
Pregledni članak

Na formiranje suvremene sakralne arhitekture u Belgiji presudno je utjecao časopis *Art d'Eglise* i Komisija za sakralnu umjetnost. U drugom dijelu priloga Autor iznosi načela kojih se treba držati kod stvaranja projekta i gradnje sakralnih objekata: utemeljiti na teološkim postavkama, istražiti prikladne uzorke, ostvariti suvremeni identitet crkvene građevine, uklopiti crkvu u prostorni okoliš.

Belgiju predstavlja samo jedan suvremeni grad a i njegovo je ostvarenje iznimka jer je posljedica razdvajanja Katoličkog sveučilišta u Louvainu. Država je u zadnjih trideset godina imala malu potrebu novih crkava od kojih je opet vrlo malo ostvareno. Uz to, te su crkve zauzele mjesto "klasičnih" prema Drugom vatikanskom saboru.

Doprinos koji one predstavljaju povezan je prvenstveno uz utjecaj časopisa *Art d'Eglise* koju uređuje p. Debuyst. Općenito je poznato da u arhitekturi ideja prethodi formi; ili, konkretnije rečeno, taj je časopis razvio teološke poglede koji su služili kao podloga (temelj) arhitektonskom projektiranju.

Treba također istaknuti hvalevrijedan učinak Komisije za sakralnu umjetnost koja je ustanovljena za vrijeme kardinala Suenensa i nastavila djelovati za kardinala Daneelsa. Ta je komisija savjetovala i usmjeravala graditelje da izaberu najprikladnija rješenja.

Jug zemlje ostao je obilježen prosvjetiteljskim stavom kanonika Lanotte-a čije je zahtijevanje kvalitete dopiralo do izvedbenih detalja.

Ovdje iznosim glavne misli i temeljne postavke koje sam objelodanio u "Zborniku radova o suvremenoj religioznoj arhitekturi", Paris, 21-23. XI. 1997.

Prvu sam crkvu izgradio 1969. g., neposredno nakon Drugoga vatikanskoga sabora, u ozračju svibanjskih demonstracija 1968. Ustvari, postupni su mi nalozi dopustili ostvariti etape istraživanja polazeći od koncepta crkve-kuće, shvaćene u procesu usklađivanja. Uskladiti crkvu sa

stambenim zgradama opravdava odgovor programu koji je razborit u izražavanju i poetičan u ambijentu.

To razdoblje stavljanja svega u pitanje, bilo je zaista vrhunski spasonosno. Crkva je svrstana u dugotrajnost nasuprot "potrošnji" koja se temelji na neposrednoj materijalnoj dobiti za koju se planira kratak rok trajanja. Da bi se zadovoljio kriterij trajnosti, važnost se povezuje sa zahtjevom na planu osmišljenja, izvornosti, opravdanosti a tek onda se određuje plan postupnog posla.

Prvi zahtjev: Projekt utemeljiti na teološkoj ideji.

Drugi zahtjev: Istraživanje uzorka planova kršćanskih crkava prema smjernicama Drugoga vatikanskog sabora. Jedan dovoljno jasan plan koji može služiti za uzorak kao nekoć plan izveden kao latinski križ. To istraživanje uključuje odvojeni prostor za liturgijski skup, prostor za prihvat i usluge te na kraju rezervirati prioritete u očitavanju zdanja.

Treći zahtjev: Postaviti pitanje identiteta crkve. Kako očitovati njezinu posebnost u suvremenosti? Takav vid identiteta obavezno mora uključiti govor oblika (forme), njihovu simboličku moć, njihovu sposobnost da budu svima znak. Tu je važno dobro naznačiti put nastojanju da nijedan dio ne može biti pitanje potpuno formalne ovisnosti, imitacije obnavljanja nekoga stila, "neo"...

Po svojim razlikama koje ih čine da su romaničke, gotičke, barokne, istočne ili zapadne, kršćanske se crkve mogu lako prepoznati. Koju bi novu snagu danas trebalo poduzeti da bi se od povijesti stvorila "tabula rasa" ali bez samovoljnog lutanja tamo-amo? Poslanje prenošenja ostaje isto samo je modificiran oblik slavljenja koji povlači za sobom prilagodbe plana ... a kao posljedica toga dimenzije (gabarite), veličinu prostora te njihovo uklapanje u okoliš.

Koliko god novi elementi dopuštaju da zdanje bude očitovatelj i svjedok svoga vremena, toliko treba potvrđivati svoju povijesnu povezanost s vjerom u Isusa Krista.

S tim u vezi, Christian Norbert Schulz piše da je *suvremeno uklapanje u prostor obilježeno gubljenjem osmišljenja*, tj. vodeća arhitektura ne dopušta čovjeku da se s njome identificira. Ona se također odvaja i od svoje povijesne zadaće koja se, prema Heideggeru, sastoji u *otkrivanju bitka posredstvom govora (jezika)* te ga tjera da ponovno postane arhitekt u pravom smislu te riječi. Mi, dakle, trebamo iznova osvojiti jezik arhitekture.

Govor s mnoštvom svojim očitovanja uključuje veliku zbirku znakova; osmišljenje dolazi iz povezanosti znakova. U perspektivi

kontinuiteta, potrebno je dobro razlikovati temeljne znakove od vlastitih stilskih znakova u točno određenoj povijesnoj epohi. Danas ponovno koristiti stilske znakove nekadašnje arhitekture naprasno uvodi u neki "neo".

Dva primjera. Ako su lombardijska vrata na luk, gotičke rešetke, lukovi ... znakovi stilskoga reda, istostranični trokut naprotiv je sastavni dio osnovnih znakova. Preostaje utvrditi kako mu dati osmišljenje u teološkoj, formalnoj i strukturalnoj logici današnjice. Izdvojeni, izolirani toranj može evocirati na stražarnicu, promatračnicu, televizijski toranj, itd. Naprotiv, povezan određenim spojnicama s "prostorom zajednice", on može postati zvonik i pokazatelj mjesta crkve.

Nedostaje nam vremena da ovdje razvijemo tu dijalektiku. Preostaje nam da nakon što smo identificirali temeljne znakove koje bi trebalo uvrstiti u projekt, treba pronaći stilske elemente koji će biti sposobni predstaviti crkvu današnjice.

Četvrti zahtjev: Postaviti pitanje vizualnog odnosa crkve i grada, četvrti, sela, pitanje njezinih stuba, njezina uklapanja u okoliš. Odgovor ćemo pronaći u samoj crkvi oslušujući pripadajuće stanovnike, investitore a danas još i urbanističke vlasti. Nakon mnoštva negativnih iskustava u obilježavanju i personalizaciji središta novih gradova, oni su otkrili iskonsko sidrište koje obilježava naše zapadne gradove: zvonik, njegovo uočavanje izdaleka i izbliza, njegova mogućnost okupljanja te isticanje posebnosti na tom mjestu (C.N. Schulz).

Posljednja analiza: Važno je prisjetiti se da ne bude prekasno, kad vrijeme pokaže svoj neumoljiv izbor, kad uporabom budu izderani oštri kutovi, ono što će ostati od građevine to je njezin duhovni i poetski sadržaj, njezina sposobnost da označava evanđeosku poruku, njezina moć učiniti vidljivom nevidljivo.